

Данчишин Н. Р.

Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою
Національного університету «Львівська політехніка»

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ Й АВДІОВІЗУАЛЬНОГО МЕТОДУ У ВПРАВАХ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

У статті здійснено спробу окреслити основні віхи комунікативного підходу та аудіовізуального методу для вивчення української мови як іноземної. Розкрито важливість примату комунікативного підходу під час викладання української мови як іноземної.

Зосереджено увагу на важливості аудіовізуального методу навчання української мови іноземців. Продемонстровано практичну реалізацію цих аспектів на прикладі нового навчального підручника «Мистецькі прогулянки з МІОКом», заснованого на вправах на аудіювання до уривків відеоінтерв'ю із діячами сучасної української культури. Це – комплекс навчальних вправ, створених на основі відеоінтерв'ю з визначним особистостями зі сфери культури. Акцент у цьому підручнику, який нині проходить апробацію, зроблено на закріпленні прослуханого й побаченого. Поряд із практикою навичок слухання живої мови поглиблюватимуться й знання української культури. Підручник призначений для навчання студентів рівнів В2 та С1.

На підтвердження тези про необхідність віддавати перевагу комунікативному підходу в процесі викладання української мови як іноземної наведено основні результати кількісного соціологічного дослідження, здійсненого Міжнародним інститутом освіти, культури та зв'язків з діаспорою, «Престижність української мови в середовищі студентів-іноземців міста Львова» (опитування іноземних студентів Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, Національного університету «Львівська політехніка» та Львівського національного університету імені Івана Франка, яке відбулося у квітні 2019 року).

У статті наведено статистичні дані, отримані під час опитування. Так, найефективнішим засобом вивчення української мови респонденти вважають живе спілкування із мовцями, для яких українська є рідною (71,5%), на другому місці – навчання з викладачем (61,1%). Крім того, 72,8% респондентів у процесі вивчення української мови використовують електронні ресурси. Ці цифри дозволяють дійти висновку про доцільність використання комунікативного підходу та аудіовізуального методу під час навчання української мови як іноземної.

Ключові слова: українська мова як іноземна, комунікативний підхід, аудіовізуальний метод, соціологічне дослідження, аудіювання.

Постановка проблеми. У процесі навчання української мови як іноземної визначальну роль відіграє демонстрація «мови в дії» в реальних ситуаціях міжособистісної інтеракції, діалогів. Про це свідчить як практичний досвід фахівців, так і результати соціологічного дослідження Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою [3]. Тому викладачам і методистам варто приділяти основну увагу застосуванню саме комунікативного підходу. Крім безпосередньої комунікації зі спрямуванням на повсякденне, ділове й наукове мовлення, засобом втілення згаданого педагогічного прийому є аудіовізуальний метод, завдяки якому моделюються варіанти реальної розмови, віртуальним співучасником якої може бути студент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням ефективності методів і підходів

у викладанні української мови іноземцям займається чимало дослідників: Г. Шелест, Л. Бей, О. Тростинська, І. Зозуля, О. Присяжна, Л. Солодар, Н. Мартинишин, Н. Цісар та інші.

Постановка завдання. Нині відчувається нестача якісних аудіовізуальних матеріалів для вивчення української мови як іноземної. **Мета статті** – продемонструвати, як на прикладі відеоінтерв'ю можна викладати українську мову іноземцям, втілюючи принципи комунікативного підходу та аудіовізуального методу. Для її досягнення визначено такі **завдання роботи**: розкрити важливість примату комунікативного підходу під час викладання української мови як іноземної; окреслити важливість аудіовізуального методу навчання; ознайомити із практичною реалізацією цих аспектів на прикладі навчальних вправ.

Виклад основного матеріалу. При викладанні української мови як іноземної комунікативний підхід має бути домінантним. За словами Г. Шелеста, «комунікативність передбачає використання мови, яку вивчають, із початкової стадії навчання і ставить у центр теорії та практики вивчення другої мови, її вживання, функціонування» [12, с. 53]. Із цим погоджується значна частина викладачів української як іноземної у вишах України [6, с. 24; 1, с. 47]. Саме комунікативний компонент, який базується на теорії функціональної граматики й передбачає вивчення мови безпосередньо в реальних ситуаціях спілкування, є пріоритетним.

Величезною перевагою для розвитку української мови як іноземної стало ухвалення «Стандартизованих вимог до рівнів володіння українською мовою як іноземною А1 – С2», де, зокрема, окреслено перелік комунікативних ролей і тем, які мають опанувати іноземці під час навчального курсу. За логікою речей наступною є проблема визначення лексичного мінімуму – одного із найважливіших прикладних аспектів, необхідних для ефективного навчання української як іноземної. На думку Г. Шелеста, досить 3000 базових (спеціально відібраних) слів української літературної мови, знаючи які студент-іноземець зможе розуміти близько 95% будь-якого тексту [12, с. 53].

Оскільки нині в Україні іноземні студенти здебільшого вивчають українську як другу іноземну мову (найчастіше після англійської), І. Зозуля наголошує: «Весь навчальний процес повинен бути орієнтований на особистість іноземного студента, його розвиток, самостійність, на врахування його можливостей, потреб, інтересів» [6, с. 25]. Це передбачає вивчення саме тієї конкретної мовосфери, яка потрібна як для професійної реалізації студента, так і для послуговування в побутових ситуаціях.

У підсумку соціологічного дослідження, яке у квітні 2019 року здійснив Міжнародний інститут освіти, культури та зв'язків з діаспорою серед іноземних студентів найбільших вишів Львова (Національного університету «Львівська політехніка», Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького та Львівського національного університету імені Івана Франка), найефективнішим засобом вивчення української мови респонденти вважають живе спілкування з мовцями, для яких українська

є рідною (71,5%), на другому місці – навчання з викладачем (61,1%) [3, с. 16].

72,8% респондентів у процесі вивчення української мови використовують електронні ресурси [3, с. 16]. Серед електронних ресурсів найпопулярнішими є словники та книжки (51,9%). Для вдосконалення знань із української мови студенти застосовують і перегляд відео (30,9%), прослуховування аудіо (28,9%), читання українськомовних сайтів (25,6%), навчання за допомогою е-підручників (21%). Інтерактивними курсами користуються лише 14,1%, що може свідчити або про нестачу такого матеріалу в інтернеті, або про низьку якість частини таких курсів [3, с. 17].

Із власної практики викладання української мови у групах студентів-іноземців першого курсу (здебільшого вихідців із арабських і центральноафриканських країн), основною мовою навчання яких є англійська, зазначимо, що для того, щоб порозумітися із місцевими на вулицях міста, у крамниці чи громадському транспорті, вони завчили елементарні фрази, необхідні для фактичної комунікації (під час привітання, замовлення харчів). Такі фрази вони вплітають у мовлення дуже спрощеною англійською чи рідною мовами. Ними вони послуговуються за потреби під час виходу із зони мовного комфорту, у якій вони перебувають, коли спілкуються зі співвітчизниками за місцем проживання. Така обставина зумовлена винятково прагматичними потребами – ефективністю комунікації.

Важливим компонентом у вивченні іноземної мови є розвиток сприйняття її на слух, тобто пізнання живого мовлення в конкретних діалогах і повсякденній комунікації. Для цього варто застосовувати аудіовізуальний метод (навчальні аудіо- та відеоматеріали) [7, с. 69]. Аудіовізуальний метод започаткували П. Риван і П. Губерина як засіб усного навчання іноземців французької мови [4, с. 1292]. За словами В. Заборовського, цей метод насамперед призначався для дорослих, які мали знати французьку, щоб слухати лекції

Рис. 1. Способи вивчення української мови як іноземної

в університетах Франції й провадити ділові розмови з корінними французами [5]. Як зазначає дослідник, кінцевою метою під час використання аудіовізуального методу є застосування іноземної мови як засобу спілкування в повсякденному житті, а найраціональнішими в цьому методі є «прийоми розвитку слухового сприйняття й слухової пам'яті, активне відпрацювання суворо відібраних моделей, тренування інтонаційних зразків мовлення» [5].

Згодом аудіовізуальний метод набув популярності й серед тих, хто викладає та вивчає інші мови, крім французької. Його застосування, як зазначає Т. Глазунова, передбачає «глобальне сприйняття мовного матеріалу на слух» і цілковите усунення рідної мови з процесу навчання [2]. З-поміж досягнень методу дослідниця виокремлює «відбір мовного матеріалу на основі «живої» розмовної мови; оволодіння розмовною мовою; використання зоро-слухової наочності» [2].

За допомогою аудіовізуального методу, як зауважує Н. Цісар, можна «показати студентам реальні комунікативні ситуації та їхнє мовне відображення; забезпечити «динамічність і різнобічність сприйняття мовного матеріалу»; підвищити мотивацію до вивчення мови; сприяти одночасному візуальному й слуховому сприйняттю мови; розширити географію мовного середовища за межі навчальної аудиторії; унаочнити різноманіття інтонацій, типів голосів, що дозволить уникнути звикання до голосу й темпу мовлення викладача» [11, с. 212]. За словами Д. Приходька, під час застосування цього методу варто зосередити увагу на мовленні в повсякденних ситуаціях, подаючи його у вигляді діалогів, складених спеціально для занять, завдяки яким «передавання мови супроводжується та підтримується візуально (за допомогою карток, відео)» [10].

Про практичні результати використання аудіовізуального методу пише і Н. Мартинишин, яка займається інноваціями у викладанні української мови як іноземної для дітей. Так, вона пропонує застосовувати в навчанні пісні-відеокліпи. За словами дослідниці, «повторні слухання-перегляди одного ролика гарантують відносно швидке та стійке (щодо відтворення через певний проміжок часу) засвоєння навчального матеріалу» [8, с. 187].

Для реалізації ідей комунікативного підходу через аудіовізуальний метод навчання ми здійснюємо проєкт «Мистецькі прогулянки з МІО-Ком» – комплекс навчальних вправ, створених на основі відеоінтерв'ю з визначними особистос-

тями зі сфери культури. Акцент у цьому посібнику, який нині проходить апробацію, зроблено на закріпленні прослуханого й побаченого. Тобто поряд із практикою навичок слухання живої мови, поглиблюватимуться і знання української культури. Посібник призначений для навчання студентів рівнів В2 і С1. Для ілюстрації наводимо приклади навчальних вправ, написаних для цього проєкту, які після перегляду 3-5-хвилинного ролика інтерв'ю мають розв'язати студенти.

Ось який вигляд має частина, призначена для студентів рівня С1. Цей розділ присвячений інтерв'ю зі співочим дуєтом «Сестри Тельнюк» [9]. На початку пропонуємо невеликий словник, у якому пояснюємо нові слова, які можна почути в розмові із героями розділу. Далі наведено завдання на вивчення цих слів. У першій вправі просимо студентів заповнити пропуски в реченнях словами зі словника у правильній формі. У словнику подано чимало слів у переносному значенні, тому для їх розуміння пропонуємо таку вправу:

Визначте, у яких випадках виділене слово вжите в прямому значенні, а в яких – у переносному.

1) Внутрішньом'язова **ін'єкція** – найпоширеніший і найпростіший спосіб введення в організм лікарських препаратів.

2) Той виступ кобзаря став для нас серйозною **ін'єкцією** усвідомлення, що таке музика і навіщо вона.

3) **Спектр** Сонця має чудодійну властивість.

4) В університеті викладають науки різного **спектру**.

5) Відвідування дитячої секції з баскетболу стало визначальним **поштовхом** для моєї професійної спортивної кар'єри.

6) Зненацька Олег відчув сильний **поштовх** у плечі.

7) Друзі справді бачили в Олені **іскру** таланту, вона мала великий потенціал.

8) З малої **іскри** розгорається великий вогонь.

9) Марія **відкрила** всі шухляди, але так і не знайшла гребінця.

10) Прочитавши цю книжку, він **відкрив** для себе горизонти нових знань.

Далі подаємо переказ думи, про яку згадують в уривку інтерв'ю «Сестри Тельнюк», а до неї запитання про зміст твору. Лише після цього пропонуємо переглянути уривок інтерв'ю (щонайменше двічі). Після прослуховування фрагмента необхідно виконати вправи на аудіювання. Наприклад:

1. Вправа на аудіювання «Правда чи ні»:
виправить хибні твердження.

	Так	Ні
1) Батьки не підтримували сестер у бажанні вчитися музики.		
2) У будинку творчості письменників часто працювала над своїми текстами мати сестер Тельнюк.		
3) На сестер Тельнюк справив велике враження виступ піаніста.		
4) В Ірпені сестри вперше почули, як звучить народна дума.		
5) Перші пісні в репертуарі сестер Тельнюк були легкі і веселі.		
6) Виступ кобзаря у Будинку творчості був широко розрекламований.		
7) Під час співу кобзаря зала була переповнена людом.		
8) За словами сестер Тельнюк, дума, почута в дитинстві, відображається в їхній теперішній творчості.		

2. Оберіть правильну відповідь:

- 1) Як звати сестер Тельнюк?
а) Леся та Галина; б) Олеся та Тетяна; в) Галина та Надія.
- 2) Гри на якому музичному інструменті сестри вчилися у дитинстві?
а) піаніно; б) бандура; в) гітара.
- 3) У свідомому віці сестри були вже:
а) у 1990-ті роки; б) у 1980-ті роки; в) у 1970-ті роки.
- 4) Хто виступав у будинку творчості в Ірпені на вечорі, про який згадують сестри Тельнюк?
а) народний хор; б) старий сліпий кобзар; в) естрадні виконавці.
- 5) Як зреагував на прослухану думу батько сестер?
а) дуже сміявся; б) бурхливо обговорював сюжет твору; в) розплакався від захвату.
3. Вправа на поєднання розділених частин речення: з'єднайте правильно початок речення у лівій колонці (1-5) із кінцівкою у правій (а-г).

1) Я пам'ятаю день якогось неймовірного пожвавлення, коли люди одне одному казали,	а) – почули, як вона звучить.
2) Наші батьки нас повели за руку в музичну школу,	б) і грати, і співати одночасно.
3) Ми вперше в житті тоді почули думу	в) що ввечері має відбутися якимось загадковим дійством.
4) Це дало нам можливість розвиватися –	г) як плаче наш батько.
5) Тоді ми з Лесею вперше у своєму житті побачили,	г) ще й дуже хотіли, щоб ми співали.

4. Встановіть відповідність між подібними за значенням словами, які Ви мали змогу почути в інтерв'ю.

Унікальний, піднесення, стимул, підпільний, сліпий, поштовх, особливий, незрячий, натхнення, таємний.

Потім пропонуємо студентам виконати завдання підвищеної складності. Наприклад:

Робота у групах. Прослухайте три композиції сестер Тельнюк, які Ви можете знайти за QR-кодом. Поділіться на три команди. Оберіть методом жеребкування по одній пісні на кожен команду. Перекажіть зміст «своєї» пісні, опишіть враження від неї, порівняйте пісні між собою або з іншою музикою, яку ви слухаєте.

Висновки і пропозиції. Отже, способом, запропонованим у статті, ми водночас інтегруємо вивчення української мови та української культури й демонструємо реальну комунікативну ситуацію (на прикладі відеоінтерв'ю), у якій розкриваються особливості живої природної української мови. На прикладі наведеного вище матеріалу відбувається реалізація комунікативного підходу через аудіовізуальний метод навчання.

У подальших дослідженнях плануємо розглядати інші засоби та методи комунікативного підходу в процесі вивчення української мови як іноземної.

Список літератури:

- Бей Л., Тростинська О. Проблеми викладання української мови різним категоріям іноземних студентів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки.* 2008. № 12. С. 42–49.
- Глазунова Т. Курс лекцій із методики викладання іноземних мов у загальноосвітній школі (для студентів 4 курсу заочної форми навчання). Вінниця, 2006. URL: <https://studfiles.net/preview/4543329/page:15/> (дата звернення: 28.11.2020).
- Гойсан В., Данчишин Н., Ключковська І., Горда О. Престижність української мови в середовищі студентів-іноземців Львова (Опитування іноземних студентів ЛНМУ ім. Данила Галицького, НУ «Львівська політехніка», ЛНУ ім. Івана Франка). Львів, 2020. 24 с. URL: http://miok.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/01/Doslidzhennia_inozemni-studenty.pdf (дата звернення: 28.11.2020).

4. Данчишин Н. Відеоінтерв'ю з митцем як засіб вивчення сучасної української культури в курсі української мови як іноземної. *Народознавчі зошити*. № 5 (149), 2019. С. 1291–1295.
5. Заборовський В., Мерзлікіна І. З історії методики викладання іноземних мов. URL: http://intellect-invest.org.ua/pedagog_editions_e-magazine_pedagogical_science_vypuski_n4_2010_st_11/?print (дата звернення: 28.11.2020).
6. Зозуля І., Присяжна О., Солодар Л. Основні сучасні методи викладання української мови як іноземної (досвід викладання кафедри мовознавства Вінницького національного технічного університету). *Теорія і практика викладання української як іноземної*. 2014. Вип. 9. С. 22–27.
7. Мартинишин Н. Аудіовізуальний метод у викладанні української мови як іноземної для дитячої аудиторії. *Педагогічний альманах : зб. наук. праць*. 2017. № 33. С. 69–74.
8. Мартинишин Н. Пісня-відеокліп в основі заняття з української мови як іноземної для дітей. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2017. № 13. С. 184–190.
9. Мистецькі прогулянки із МІОКом. Сестри Тельнюк про батьків і народну думу. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=lAXDtXM7rv4> (дата звернення: 28.11.2020).
10. Приходько Д. До проблеми вибору методу викладання іноземної мови. URL: <http://www.kamts1.kpi.ua/ru/node/924> (дата звернення: 28.11.2020).
11. Цісар Н. Аудіовізуальні засоби у навчанні іноземців. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць*. 2016. № 12. С. 210–216.
12. Шелест Г. Вивчення української мови як іноземної: проблеми, нові методики, перспективи. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 3. Т. 1. С. 51–55.

Danchychyn N. R. IMPLEMENTATION OF THE COMMUNICATIVE APPROACH AND AUDIOVISUAL METHOD IN EXERCISES FOR STUDYING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE

The article attempts to outline the main aspects of the communicative approach and audiovisual method for studying Ukrainian as a foreign language. The focus is on the importance of the audiovisual method of teaching the Ukrainian language to foreigners.

The importance of the communicative approach's primacy in teaching Ukrainian as a foreign language is revealed. The practical implementation of these aspects is demonstrated on the example of a new textbook "Art Walks with IIEC", based on exercises for listening to excerpts from video interviews with famous figures of modern Ukrainian culture. This is a set of training exercises based on video interviews with prominent cultural figures. The emphasis in this textbook, which is currently being tested, is on consolidating what has been heard and seen. As a result, along with the practice of living language listening skills, knowledge of Ukrainian culture will deepen. The textbook is designed to teach students of levels B2 and C1.

To confirm the thesis about the need to prefer a communicative approach in the teaching of Ukrainian as a foreign language, the main results of a quantitative sociological study conducted by the International Institute of Education, Culture and Diaspora Relations – "Prestige of the Ukrainian language among foreign students in Lviv" (survey of foreign students of Danylo Halytskyi Lviv National Medical University, Lviv Polytechnic National University and Ivan Franko Lviv National University, which took place in April 2019).

The statistics obtained during the survey are presented. Thus, the most effective means of learning the Ukrainian language, respondents consider live communication with speakers for whom Ukrainian is a native (71,5%), and in second place – learning with a teacher (61,1%). In addition, 72,8% of respondents use electronic resources in the process of learning the Ukrainian language. These figures suggest that it is appropriate to use a communicative approach and audiovisual method when teaching Ukrainian as a foreign language.

Key words: *Ukrainian as a foreign language, communicative approach, audiovisual method, sociological research, listening.*